

«Сейфуллин окулары – 18(2): «XXI ғасыр ғылыми - трансформация дәуірі» халықаралық ғылыми - практикалық конференция материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения - 18(2): «Наука XXI века - эпоха трансформации». - 2022.- Т.І, Ч.ІІ.- Б. 91-94.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ СТАНДАРТТАУ ЖҮЙЕСІ

*Шадьярова Ж.К., PhD, қауымд. профессор м.а.
Х. Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ.*

*Юсупова Г.Т., PhD, аға оқытушы
С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті, Астана қ.*

*Төлеген Ұ.Д., студент
С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті, Астана қ.*

Техникалық стандарттар кез келген мемлекет үшін қаншалықты маңызды? Стандарттар сауда үшін негіз болып табылады, инновациялар үшін құрылыс блоктары және сапа, қауіпсіздік және функционалдық үйлесімділік негізі болып табылады [1]. Ерікті, консенсус негізінде қабылданған стандарттар мен сәйкестікті бағалау жөніндегі қызмет ҚР экономикасы үшін аса маңызды мәнге ие [2]. Нарық қажеттіліктеріне негізделген және әртараптандырылған стандарттар технологиялық инновацияларды қолдайды және бизнеске жаңа нарықтарға жол ашады. Кейбір жағдайларда стандарттар инновациядан бұрын болады. Дизайн критерийлерін белгілейді және пайдаланушының талаптарын қанағаттандыратын өнімділік сипаттамаларын белгілейді. Басқа жағдайларда, нарықта өз орнын тапқан инновациялық идея жаңа стандарттың негізіне айналады, ол кейіннен уақыт бойынша тексерілген және расталған келісілген шешімді физикалық түрде құжаттайды. Стандарттар мен инновациялар арасындағы өзара байланыс ҚР ұлттық стандарттар жүйесінің маңызды артықшылықтарының бірі болып табылады [3-5].

ТМД-ның басқа елдерінің стандарттарын әзірлеу жүйелерінен айырмашылығы, қазақстандық жүйе бүкіл әлемде неғұрлым тиімді стандарттарды құруға қол жеткізе отырып, барлық мүдделі тараптардың көзқарастарын жүйелі түрде қарайды. Біздің ұлттық стандарттар жүйесінің жаңа қатысушылар үшін ашықтығы олардың қажеттіліктері инновациялық келісілген шешімдердің көмегімен тез қанағаттандырылатындығын білдіреді. Соңғы он жыл бойы ҚР Стандарттау жөніндегі ұйымы (ТРМК) – мұны ұлттық стандарттау стратегиясын дайындау және жариялау арқылы жасады [6].

ҚР стандарттары мен сәйкестікті бағалау жүйелері өнеркәсіптің, Үкіметтің және тұтынушылардың қажеттіліктерін қанағаттандыруды үздіксіз жақсартуға бағытталғанын атап өткен жөн. Күшті, икемді және белсенді жүйеде ашықтық пен ашықтықты қамтамасыз ететін кіріктірілген процедуралар, стандарттарды бекіту және шығару процедуралары және барлық стандарттарды міндетті түрде қайта қарау бар, бұл олардың тұрақты жұмыс істеуін қамтамасыз етеді. ҚР стандарттауды дамыту стратегиясы ұлттық стандарттар жүйесін сипаттайды және ұлттық экономиканың түрлі секторларында қолданылуы мүмкін Стратегиялық бастамалар мен ұсынымдарды ұсынады [7]. Бұл нақты мақсатқа бағытталған тәсіл мүдделі тараптарға өз мәселелерін қарастыруға және өзекті мәселелерді шешуге жарамды жұмыс әдістерін жасауға мүмкіндік береді, өйткені барлық қажеттіліктерді қанағаттандыра алатын жалғыз стандарттар жүйесі жоқ [8].

Мемлекеттік стандартты қалыптастыру және дамыту Қазақстан Республикасының әлеуметтік-экономикалық және ғылыми-техникалық дамуы үшін стратегиялық маңызды міндет болып табылады, өйткені ол стандарттар мен нормативтік құжаттарда ресми қабылданған және белгіленген нормалар мен ұғымдарға еркін қол жеткізуді қамтамасыз етуге, шет елдермен саудадағы техникалық кедергілерді алып тастауға мүмкіндік береді. Бұдан басқа, республиканың барлық қорларын бірыңғай тұтастыққа біріктіретін және тарифтер мен сауда жөніндегі Бас келісімнің талаптарына жауап беретін мемлекеттік стандарттар қорын құру және дамыту Қазақстанның Дүниежүзілік сауда ұйымына ресми кірісуінің шарттарының бірі болып табылады [9-13].

Қазіргі уақытта ҚРНТҚБМҚ стандарттау бойынша 30000-нан астам нормативтік құжаттарға ие. Стандарттар қорын қалыптастырудың негізгі проблемалары:

- құжаттардың мазмұнын уақтылы жаңарту;
- құжаттарды уақтылы көшіру және тарату;
- автоматтандырудың жоғары деңгейіне жету;
- жасалып жатқан құжаттардың сапасын арттыру және олардың санын арттыру;
- ұлттық стандарттардың талаптарын халықаралық талаптарға сәйкестендіру;
- стандарттарды уақытында қайта қарау және жою;
- халықаралық стандарттар мен шет елдердің ұлттық стандарттарының сапалы аудармасын қамтамасыз ету, оларды ұсыну дәрежесін арттыру [14].

Осылайша, ҚР Ұлттық стандарттау жүйесінің жұмыс істеуі және халықаралық талаптарға сәйкестігі үшін ҚР техникалық реттеу және метрология комитеті мемлекеттік қоры ҚР стандарттарымен қатар халықаралық және шетелдік стандарттармен тұрақты толықтыруды қамтамасыз етуі тиіс [15].

Біздің республикада стандарттаудың дамуы көп жылдық тәжірибеге ие.

Республикада стандарттау саласындағы заңнама екі рет жаңартылды, ұлттық стандарттау жүйелерін дамытудың үш мемлекеттік бағдарламасы іске

асырылды. 1994 жылдан бастап Қазақстан Республикасы ИСО және халықаралық заңнамалық метрология ұйымының толыққанды мүшесі, 2004 жылдан бастап ХЭК бақылаушы мәртебесіндегі мүшесі болып табылады. Сонымен қатар Стандарттау, метрология және сертификаттау жөніндегі Мемлекетаралық Кеңес құрамында ТМД елдерімен ынтымақтастық жүзеге асырылады, онда 40-қа жуық МТК-дің, құрылыстағы техникалық нормалау және стандарттау жөніндегі МҒТК, ЕЭК, БЭК, ШЫҰ-ның белсенді мүшесі болып табылады.

Стандарттау жөніндегі серіктес ретінде еуропалық қалыпқа келтіру комитетіне (CEN) кіру туралы айтылды. Бұл мүшелік еуропалық стандарттарға қолжетімділікті және қазақстандық стандарттарды еуропалық стандарттармен үйлестіру мүмкіндігін, еуропалық елдермен бірыңғай нормативтік база құруды қамтамасыз етеді, бұл елдің қазіргі заманғы және Инновациялық экономикасының «икемді инфрақұрылымын» құруға себепші болады, сондай-ақ Қазақстанның ДСҰ-ға кіруі кезінде қолайлы фактор болады. Бүгінде республикада стандарттау жөніндегі қызмет революциялық өзгерістер жағдайында тұр. Ұлттық стандарттауды дамыту міндеті техникалық реттеудің мемлекеттік жүйесін дамыту бағдарламасы аясында шешіледі, өйткені стандарттау талаптарының бір бөлігі техникалық реттеудің объектісіне айналады. Халықаралық стандарттар базасында Техникалық реттеу саласындағы заңнама қалыптастырылуда [16-20].

Осы мақсатта Заңның 33-не өзгерістер енгізілді. Болашақта Стандарттау, метрология, сәйкестікті растау және сапа менеджменті бойынша деректердің автоматтандырылған электрондық библиографиялық банктерін, өнімнің басым түрлері бойынша нормативтік құжаттардың терминологиялық, толық мәтінді банктерін құру жөніндегі жұмыстарды дамыту, қазіргі заманғы ақпараттық технологияларды қолдана отырып, пайдаланушыларға анықтамалық-ақпараттық қызмет көрсетуді жүзеге асыру жоспарлануда, ол үшін қажетті ақпаратты іздестірудің, өзектендірудің және берудің бағдарламалық қамтамасыз етуін сатып алу және енгізу көзделген.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Шадьярова Ж.К., Актуальность разработки стандартов на продукцию из козьего молока [Текст] / Құрманғалиева Д.Б., Ланцева Н.Н. и др. // Пища. Экология. Качество: сб. матер. 16-й междунар. науч.-практ. конф. – Барнаул, -2019. – Т. 2. – С. 356-359.
2. Тюлюбекова Д., Есенбаева Г. Роль национальной системы стандартизации РК в современных условиях экономики [Текст] / Вестник КЭУ. – 2017. – №1(44). – С. 90-93.
3. Бушуев А.Н. Порядок формирования работ по корпоративной стандартизации [Текст] / Управление экономическим развитием. – 2013. – №2(23). – С. 149-156.
4. Муслина Г.Р., Правиков Ю.М. Стандартизация и сертификация в машиностроении: учеб. пос. – Ульяновск: УлГТУ, 2010. – 138 с.

5. Повышение качества и конкурентоспособности казахстанских товаров и услуг // <https://primeminister.kz/ru/news/reviews/povyshenie-kachestva-ikonkurentosposobnosti-kazahstanskih-tovarov-i-uslug>. 10.01.2018.
6. Чайка В.А. Механизм непрерывного улучшения качества в российских компаниях: принципы формирования и развития: дис. ... канд. эконом. наук: 08.00.05. – СПб., 2006. – 295 с.
7. Разработка предложений по нормативно-правовому регулированию оценки соответствия продукции требованиям Технических Регламентов Евразийского Экономического Союза (Таможенного Союза) на основе анализа рисков в случае неприменения стандартов, включенных в соответствии с пунктом 4 протокола о техническом регулировании в рамках евразийского экономического союза (Приложение №9 к договору о Евразийском Экономическом Союзе от 29 мая 2014 года) в соответствующие перечни стандартов: отчет о НИР / РГП «Казахстанский институт стандартизации и сертификации». – Астана, 2018. – 346 с.
8. Қазақстан Республикасының нормативтік техникалық құжаттарының бірыңғай мемлекеттік қоры // https://zerde.gov.kz/kz/activity/analysis-and-development-of-ict/methodology/tc-34/fond_of_normative_technical. 08.02.2018.
9. Қазақстан Республикасы Индустрия және сауда министрлігінің Техникалық реттеу және метрология комитеті Төрағасының Бұйрығы. Техникалық реттеу саласындағы нормативтік құқықтық актілер мен стандарттардың мемлекеттік қоры туралы: 2006 жылдың 15 ақпаны, №55 бекітілген // https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V060004116_. 08.02.2018.
10. Қазақстан Республикасының Заңы. Ұлттық мұрағат қоры және мұрағаттар туралы: 1998 жылдың 22 желтоқсаны, №326-І қабылданған // <https://www.gosarhiv.kz/kk..> 08.02.2018.
11. Педагогика проблемы формирования собственного стандарта // https://bstudy.net/713388/pedagogikaproblemy_formirovaniya. 11.03.2018.
12. Анализ международных и межгосударственных стандартов в области информационных технологий, защиты информации и электронного документооборота и разработка рекомендаций по их использованию при формировании и развитии трансграничного пространства доверия в рамках ТС и ЕЭП: отчет о НИР / ООО «Информационно-аналитический вычислительный центр». – М., 2015. – 77 с.
13. 2018 жылдың жылдық есебі / «Қазақстан стандарттау және сертификаттау институты» РМК. – Нұр-Сұлтан, 2019. – 105 б.
14. Бурыбаев У.А., Уажанова Р.У., Токтамысова А.Б. Совершенствование системы качества стандартов в Республике Казахстан [Текст] / Новости науки Казахстана. – 2014. – №1(119). – С. 150-151.
15. Международная организация по стандартизации (ISO) // https://www.memst.kz/international_cooperation/iso.php. 08.12.2017.
16. Вопросы стандартизации — в фокусе Национальной экспортной стратегии // <http://success.kz/archive/2017/414-voprosy-standartizaci>. 08.12.2017.
17. Стандартизация как действенный механизм развития экспорта казахстанской продукции // <https://ria-stk.ru/news/detail.php?ID.02.02.2018>.

18. Впервые в Астане проходит Форум Международной организации по стандартизации ISO // <http://astana.gov.kz/ru/news/news/8591.09.09.2022>.
19. Kim H.M., Fox M.S., Gruninger M. An ontology for quality management - Enabling Quality Problem Identification and Tracing [Text] / BT Technology Journal.
20. Shadyarova Z., Kurmangaliyeva D., Yussupova G. et al. Digital Standardization as a tool for effective development of dairy products [Text] / International Journal of Advanced Trends in Computer Science and Engineering. – 2020. – Vol. 9(5). – P. 7517-7525.